

УДК 343.1-9

Михайло Гузела
Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
кандидат юридичних наук, доцент
Mykhailo.V.Huzela@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2254-6990>

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЩОДО ОКРЕМИХ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

<http://doi.org/10.23939/law2023.38.200>

© Гузела М., 2023

Стаття присвячена шляхам вирішення в Україні проблеми попередження кримінальних правопорушень щодо окремих учасників кримінального провадження, зокрема, свідка і потерпілого, в контексті забезпечення їх безпеки у кримінальному процесі. На основі вивчення зарубіжного досвіду розв’язання цієї проблеми в кримінальному процесі констатовано, що ключовими особливостями процесуального статусу свідка та потерпілого, які відрізняють їх від інших учасників кримінального провадження, зокрема, підозрюваного, обвинуваченого, є наявність, відповідно, статутного обов’язку чи права надати незалежні безсторонні свідчення по суті кримінального провадження, а також беззаперечного обов’язку надати правдиві свідчення. Проте такі статутні обов’язки зазначених учасників кримінального провадження повинні підтверджуватися відповідними гарантіями їх безпеки зі сторони законодавця.

Сутність їх як суб’єктів кримінального процесу, які є носіями доказової інформації, впливає з теоретичного дослідження наукових позицій окремих вчених стосовно мети та підстав захисту і забезпечення їхньої безпеки, а також аналізу норм чинного в Україні кримінального та кримінального процесуального законодавства, які покликані реалізувати шляхи попередження можливостей скоєння кримінальних правопорушень щодо свідка та потерпілого в контексті забезпечення їх захисту та безпеки у кримінальному провадженні. Наведено також аналіз позитивного для України досвіду деяких зарубіжних держав в побудові системи захисту та забезпечення безпеки зазначених учасників процесу задля попередження кримінальних правопорушень щодо них.

Використання міжнародного досвіду є неocenним для нагальної необхідності вдосконалення інституту запобігання кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінального провадження в Україні. Адже на сьогодні в Україні нагальною є необхідність вироблення дієвої системи охорони та захисту аналізованих учасників кримінального провадження, зважаючи на відсутність механізму реалізації відповідного законодавства.

Ключові слова: свідок; потерпілий; забезпечення охорони та безпеки в кримінальному провадженні; попередження кримінальних правопорушень щодо учасників кримінального провадження.

Постановка проблеми. Попри всі сьогоденні складнощі воєнного стану Україна переживає процес реформування і взаємоузгодження кримінального та кримінального процесуального законодавства України [1; 2]. На цьому шляху однією з основних проблем кримінально-правової та процесуальної науки в сфері забезпечення охорони та захисту прав людини стає проблема запобігання кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінальних проваджень через призму забезпечення їх охорони та безпеки в процесі участі в кримінальному провадженні. Тому в цьому контексті основною видається проблема реалізації на державному рівні заходів захисту та безпеки, насамперед, свідка та потерпілого в кримінальному процесі, оскільки чинний Закон України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” без дієвого законодавчого механізму реалізації його норм абсолютно не вирішує зазначеної проблеми [3; 6; 17].

Аналіз дослідження проблеми. Вагомий внесок у дослідження проблем як статусу свідка і потерпілого як учасників кримінального провадження, так і забезпечення їх охорони та безпеки від кримінально протиправних посягань в процесі реалізації кримінального провадження зробила низка вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері кримінального процесу, зокрема В. П. Бахін, В. І. Бояров, В. К. Весельський, М. В. Гарник, О. О. Гриньків, О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко, О. П. Кучинська, М. С. Карпов, Г. В. Коновалова, В. Г. Шахрай, І. І. Когутич та багато ін.

Мета статті полягає у виявленні прогалин в механізмі законодавчого врегулювання інституту охорони та захисту, забезпечення безпеки свідків та потерпілих у кримінальному процесі, а також у формулюванні на основі зарубіжного досвіду нових шляхів врегулювання зазначеної проблеми в Україні, висловлення відповідних пропозицій.

Виклад основного матеріалу. Свідок та потерпілий є учасниками кримінального провадження, котрі наділені особливим та специфічним процесуальним статусом, оскільки вони є носіями чи не найдостовірнішої доказової інформації у кримінальному провадженні, на котру суд беззаперечно спирається в обґрунтуванні вироку в кримінальному провадженні. Так, стаття 66 КПК України надає свідку широкі процесуальні права, зокрема: знати, у зв'язку з чим і в якому кримінальному процесі він допитується; на залучення під час дачі показань та участі у проведенні інших судових дій адвоката з правової допомоги; відмовитися давати свідчення про себе, близьких родичів та членів його сім'ї, які можуть бути підставою для підозри чи обвинувачення у вчиненні злочину його, близьких родичів або членів його сім'ї; свідчити рідною або іншою мовою або ж користуватися допомогою перекладача; на відшкодування витрат, пов'язаних із викликом для надання свідчень; прочитати протокол допиту та подати заяву на зміни, доповнення та коментарі до цього протоколу, а також робити такі доповнення та коментарі особисто; подати заяву на забезпечення захисту чи безпеки у випадках, передбачених законом. Але свідок зобов'язаний: прийти за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду; дати свідчення під час досудового слідства та судового розгляду, дати правдиві свідчення; не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора процесуальної інформації, безпосередньо пов'язаної з сутністю кримінального провадження та процесуальними діями, які здійснюються (здійснюватимуться) в процесі провадження та які стали відомими свідку у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків. Своєю чергою, потерпілий відповідно до ст.ст. 55–57 КПК України також має чітко закріплені права (в т.ч. він наділений правом давати покази), а також і обов'язки, серед яких хоч і не зазначено обов'язку давати правдиві покази [1], однак встановлена (в т. ч. для потерпілого) ст. 384 КК України кримінальна відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань все ж так чи інакше закріплює такий обов'язок для потерпілого [2].

З огляду на це можна констатувати, що ключовими особливостями процесуального статусу свідка та потерпілого, які відрізняють їх від інших учасників кримінального провадження, зокрема, підозрюваного, обвинуваченого, є наявність, відповідно, статутного обов'язку чи права надати незалежні безсторонні свідчення по суті кримінального провадження, а також обов'язку надати правдиві свідчення [6; 10]. Проте такі статутні обов'язки зазначених учасників кримінального провадження повинні підтверджуватися відповідними гарантіями його безпеки зі сторони законодавця.

Слід зазначити, що створення безпечних умов, які, з одного боку, спонукають зазначених учасників кримінального провадження давати правдиві свідчення з приводу обставин, що мають стосунок до кримінального провадження, і, з другого боку, покликані забезпечити їх об'єктивну перевірку та оцінку для встановлення фактичності подій, повинні забезпечити законодавчі гарантії, котрі ґрунтуються на довірі до їх показань. Більше того, зазначені гарантії покликані забезпечити незалежність та безпеку зазначених учасників кримінального провадження [5, с. 49]. Тому до них належать насамперед правовий статус учасника процесу, імунітет (щодо свідка), гарантії правової допомоги адвокатом, наявність юридичної відповідальності за будь-який вплив на учасника провадження, гарантії безпеки учасника провадження, заборона незаконного впливу в процесі надання свідчень, процедурна форма допиту учасника провадження щодо підтвердження автентичності його показань [14, с. 3; 16]. Слід зазначити, що у п. 22 Рекомендацій РЄ (2005) 9 передбачається, що програми захисту учасників провадження, зокрема, свідків і потерпілих повинні бути закріплені в національному законодавстві та бути доступними для них, а також для осіб, що співпрацюють з правосуддям і потребують захисту [4; 13]. Крім того, зазначені рекомендації подають дефініції окремих категорій осіб, котрі потребують захисту, а саме: “свідок кримінального правопорушення” або ж “постраждалий від кримінального правопорушення” – це будь-яка особа, яка володіє інформацією, пов'язаною з кримінальним процесом, і яка зобов'язана подати та/або може дати свідчення (незалежно від статусу, прямого чи непрямого, усного або письмового доказу відповідно до національного законодавства), а також, хто не включений до визначення “особа, яка співпрацює з правосуддям”; “людина, яка співпрацює з правосуддям” – це будь-яка особа, яка несе кримінальну відповідальність за вчинення злочину або була засуджена за участь у злочинній групі або іншій злочинній організації будь-якого роду або за злочини, пов'язані з організованою злочинністю, але яка погоджується співпрацювати з органами кримінального правосуддя, зокрема, надаючи свідчення про злочинні угруповання чи організації, про будь-які злочини, пов'язані з організованою злочинністю, або про участь в інших тяжких злочинах” [8; 9; 13, с. 122; 14, с. 4].

Наявність безпосереднього контакту свідка та потерпілого з суб'єктами кримінального провадження, які ведуть процесуальні дії, вимагає необхідності більш чіткого закріплення гарантій забезпечення безпеки свідка і потерпілого від можливого незаконного впливу суб'єктів, які ведуть процес (у т. ч. гарантій від можливого зловживання їхніми владними повноваженнями в кримінальному провадженні) [16]. Більше того, свідок перебуває під постійним натиском можливого настання кримінальної відповідальності за його відмову від надання показів, а також за надання ним завідомо неправдивих показів [1; 11; 12]. Тому вважаємо, що гарантії ст. 63 Конституції України, а також передбачена КПК України можливість свідка давати покази в присутності адвоката [1] деякою мірою нейтралізують такого роду негативний психологічний тиск на свідка.

На основі дослідження нормативних документів ЄС щодо захисту свідків та потерпілих у кримінальних провадженнях маємо можливість констатувати, що Рекомендація СЕ (97) 13 [4; 14] та Рекомендація СЕ (2005) 9 [4; 15] досить чітко врегульовують загальні принципи захисту свідків. Так, з позиції Комітету міністрів Ради Європи вважається неприпустимим будь-який факт, коли система кримінального правосуддя не може притягнути обвинувачених до суду та не одержує судового рішення через те, що свідки відмовляються давати свідчення правдиво і добровільно. Тому Комітет рекомендує кожній державі керуватися такими загально визнаними принципами:

необхідно вжити необхідних законодавчих та практичних заходів для забезпечення добровільних показань та захисту свідків та потерпілих від будь-яких посягань; за акти залякування свідків, потерпілих, а також осіб, близьких до них, слід карати як окреме кримінальне правопорушення або як невід'ємна частина злочину використання незаконних погроз; необхідно заохочувати свідків та потерпілих доповідати компетентним органам будь-яку інформацію, що стосується кримінальних злочинів, а потім давати свідчення в суді; працівники кримінального судочинства повинні бути належно підготовлені для випадків, коли свідки вимагатимуть захисних заходів, а також керуватися відповідними нормативними документами; всі етапи процедур щодо прийняття, впровадження, модифікації та скасування захисних заходів повинні здійснюватись конфіденційно; несанкціоноване розголошення цієї інформації має бути криміналізованим; при впровадженні захисних заходів для аналізованих учасників провадження слід також враховувати необхідність забезпечення належного балансу між принципом захисту прав та очікувань можливих жертв [4; 14, с. 5].

Однак слід визнати, що юридичний статус свідка визначається системою нормативно-регулюючих норм кримінального процесу щодо прав, обов'язків та обмежень відповідальності особи, яка виступає як свідок, для максимальної реалізації цією особою суспільно значущої функції – реалізації завдань кримінального судочинства. Однак для реалізації цієї функції держава в певних випадках змушена (а ми вважаємо, що держава зобов'язана) брати на себе обов'язок охорони і, особливо, захисту свідка.

Вважаємо також за необхідне вказати, що Закон України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” визначає категорії осіб, яким надається гарантія безпеки під час кримінального судочинства, до яких належать: особа, яка повідомила про кримінальне правопорушення правоохоронним органом або іншою формою, брала участь або сприяла виявленню, запобіганню, припиненню або виявленню злочинів; потерпілий та його представник у кримінальному процесі, підозрюваний, відповідач, захисники та законні представники; цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у провадженні про відшкодування шкоди, заподіяної злочинцем; представник юридичної особи, стосовно якої проводиться провадження; працівники органів пробації; свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, члени сім'ї та близькі родичі вищезазначених осіб. [3; 5; 17] Однак слід констатувати, що попри те, що, як бачимо, відповідно до закону і свідок, і потерпілий (а також члени їх сімей) належать до числа учасників кримінального провадження, яким повинно бути гарантоване право на захист, однак механізм реалізації такого захисту поки що відсутній в Україні.

З огляду на вищенаведене, вважаємо за необхідне висловити згоду з запропонованою науковою позицією, що на основі аналізу норм законодавства України заходи безпеки можна розподілити на: 1) правові – встановлення відповідальності за вторгнення на життя, здоров'я та майно фізичних осіб, захист та процесуальну відповідальність – дотримання процедури отримання інформації від обізнаних осіб; 2) соціально-економічні – надання можливості змінювати біографічні дані, місце проживання та місце роботи; 3) фізичні – забезпечення безпеки, технічного захисту житлового та офісного приміщень тощо [6; 14; 15, с. 4]. Однак у слідчо-судовій практиці в Україні, незважаючи на чинний закон, на жаль, реально не існує як такої дієвої системи захисту свідків та потерпілих (хіба що співробітники національної поліції чи СБУ за потреби забезпечують особисту охорону). Тому нагальною є необхідність вироблення дієвої системи охорони та захисту аналізованих учасників кримінального провадження, зважаючи на відсутність механізму реалізації відповідного законодавства. Більше того, нагальною потребою для України залишається використання зарубіжного досвіду побудови системи дієвого механізму охорони та захисту свідків та потерпілих у кримінальному провадженні.

Як наглядний приклад, найбільш позитивним для створення системи (програми) захисту свідків та потерпілих вважаємо досвід США у вирішенні проблеми попередження кримінальних право-

порушень через забезпечення безпеки осіб, котрі беруть участь в кримінальному провадженні. Так, в 1960-х роках у Сполучених Штатах Америки мала місце наполеглива боротьба держави проти американо-італійської мафії. Вперше свідком, який фактично став каталізатором виникнення відповідної програми в США, був Джозеф Валачі – учасник італо-американської мафії, який вирішив давати показання в суді. В обмін на детальні свідчення про внутрішню структуру мафії він отримав особистих охоронців на все життя, проживав в особливих умовах, був обмежений спілкуванням винятково через спеціально призначених осіб спеціальних служб. Таким чином, обов'язок давати показання в суді був підтриманий відповідними гарантіями від держави. Цей випадок можна вважати першим, який заклав основні ідеї щодо системи інструментів та заходів, що надаються свідкам, продемонстрував здатність влади захищати добросовісних громадян, убезпечивши їх від можливого вчинення кримінальних правопорушень щодо них через забезпечення їхньої охорони та безпеки. Це дозволило не тільки зміцнити довіру до уряду, але й забезпечило подальше викриття злочинних організацій та груп [13, с. 38; 14, с. 6].

Більше того, з метою вдосконалення системи забезпечення захисту свідків у 1970 році Конгрес США прийняв Закон про контроль за організованою злочинністю, який дав Генеральному прокурору США право розподіляти кошти на захист свідків, що перебувають під загрозою викрадення [9]. Однак відповідно до цього закону захист надавався лише свідкам у справах, пов'язаних з організованою злочинністю, а в звичайних справах свідки та інші учасники судового розгляду не були захищені. Тобто були запроваджені критерії визначення категорій справ та осіб, які потребують захисту. Це було зроблено з метою уникнення зловживань та раціонального використання коштів держави та заходів. У цьому випадку ми можемо говорити про запровадження принципу пропорційності при застосуванні відповідних заходів до свідка, коли отримана від нього допомога співрозмірна сумі затрачених коштів [14, с. 7].

У США на законодавчому рівні закріплена можливість примусового затримання особи, яка володіє інформацією, на яку поширюється презумпція відношення до кримінального провадження. Зокрема, відповідно до федерального законодавства співробітник правоохоронних органів має право звернутися до суду для отримання ордера на затримання важливого свідка. Водночас у своїй письмовій вимозі до суду щодо затримання свідка цей співробітник зобов'язаний довести, що цей свідок має значну інформацію про кримінальну справу і що в майбутньому буде виключена практична можливість забезпечити його присутність в суді [12]. Затримання такого свідка буде законним, якщо потреба отримати важливу інформацію про злочин, скоєний свідком, переважатиме за своїми обсягами обмеження його прав та свобод під час затримання. При цьому вважається, що рівень необхідності затримати особу для дачі важливого свідчення залежить від чотирьох чинників: 1) тяжкості злочину, щодо якого здійснюється кримінальне судочинство; 2) характеру та значення інформації, якою особа напевне володіє, 3) рівня впевненості, що особа може надати інформацію про злочин і 4) наявності або відсутності інших (непримусових) методів отримання інформації від важливого свідка [5; 7]. Отже, можна констатувати, що затримання свідків є радше винятком, аніж правилом, оскільки здійснюється у випадку необхідності отримання показань щодо виняткових чи особливо тяжких кримінально протиправних діянь. Такого роду важливість свідка визначається уповноваженою особою правоохоронного органу в контексті законності його затримання. Для цього уповноважена особа, відповідальна за затримання, повинна бути повністю впевнена, що свідок обов'язково дасть можливість: визначити виконавця; описати правопорушника; описати автомобіль злочинця; сказати, про що говорив чи зробив злочинець; пояснити, як і коли вчинено злочин; пояснити послідовність подій; надавати імена інших свідків; вказати на наявність та розташування доказів тощо [9].

Тому можна констатувати, що у США особа, котра є носієм доказової інформації, може бути затримана лише в тому випадку, якщо правоохоронні органи впевнені у її здатності істотно

допомогти у кримінальному провадженні. Водночас низка вчених справедливо зауважує, що хоча затримання осіб-носіїв доказової інформації за певних обставин може бути законним, проте, незважаючи на закріплення права на свободу й особисту недоторканність особи та заборону свавільного затримання на конституційному рівні, цей інститут кримінального процесуального права слід розглядати лише як крайній захід процесуального примусу, коли інші засоби досягнення завдань кримінального судочинства є вже вичерпаними або неможливими, а суспільні відносини, які були порушені, є істотними [10; 13, с. 21]. Слід підкреслити, що зарубіжний досвід побудови системи безпеки і захисту свідків та потерпілих від можливих кримінальних правопорушень щодо них був би надзвичайно корисним для України для вирішення проблеми попередження кримінальних правопорушень через розроблення реального державного механізму забезпечення безпеки осіб, котрі беруть участь в кримінальному провадженні, однак, як бачимо, сьогодні, на жаль, не на часі питання організації дієвої системи охорони та захисту залученого до кримінального провадження учасника процесу з метою запобігання вчиненню щодо нього кримінального правопорушення.

Висновки. На основі аналізу шляхів вдосконалення інституту охорони і захисту свідків та потерпілих як учасників кримінального провадження можна констатувати, що зарубіжний досвід, який є багаторічним і оптимальним, в сьогоднішній тяжкий для нашої держави час безсумнівно міг би бути позитивним задля вдосконалення інституту запобігання (протидії) кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінальних проваджень. Сучасна ефективна та дієва система охорони, захисту і підтримки окремих учасників кримінальних проваджень в розвинутих державах спонукає цих учасників до добровільної взаємодії із слідчо-судовими органами з мінімальним ризиком для себе та для членів своєї родини. Використання такого досвіду є надзвичайно позитивним для реалізації в Україні нагальної необхідності вдосконалення шляхів запобігання кримінальним правопорушенням щодо учасників кримінального провадження через дієвий механізм їх охорони та захисту. На сьогодні в Україні, на жаль, прийнятий ще в перші роки незалежності нашої держави закон, норми якого мали б забезпечувати захист учасників кримінального провадження, практично не діє. Тому давно назріла нагальна необхідність кардинальних змін у зазначеному напрямку. Зокрема, слушною вважаємо позицію, що позитивним для України було б створення схожої за незалежністю до НАБУ служби із охорони і захисту свідків [14; с. 9] Це допомогло б уникнути непотрібної конкуренції серед правоохоронних відомств та повністю усунути існуючий сьогодні брак довіри до них, а також закріпити життєвий державний механізм запобігання кримінальним правопорушенням щодо учасників, котрі беруть участь в кримінальних провадженнях. Зі свого боку, логічним доповненням до висловленої позиції вважаємо, що вона повинна стосуватися не тільки свідків, але й потерпілих та інших учасників кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi>.
2. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Закон України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>
4. Макбрайд Дж. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес / Дж. Макбрайд ; пер. Д. Шкрюба. К. : К.І.С., 2010. 576 с.; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // Офіційний вісник України. 1998. № 13; 2006. № 32. С. 270.
5. Бояров В.І. Про деякі проблеми захисту окремих учасників кримінального судочинства / В. І. Бояров, О. В. Рохненко // Вісник Верховного Суду України. 1999. № 5. С. 35–37.
6. Гузела М. В. Про сутність безпеки та її забезпечення стосовно суб'єктів кримінального судочинства // Вісник Львівського Університету ім. І. Франка (серія юридична). Вип 41. Львів, 2005. С. 344–350;

Гузела М. В. Деякі питання захисту свідків і потерпілих за законодавством України та зарубіжних держав // Вісник Львівського Університету ім. І. Франка (серія юридична). Вип 42. Львів, 2006. С. 315–323.

7. Душейко Г. О. Проблеми правового забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві / Г. О. Душейко // Вісник Запорізького юридичного інституту. Запоріжжя, 2004. № 2. С. 209–218.

8. Весельський В.К. Питання захисту осіб, які мають інформацію про злочинну діяльність / В. К. Весельський // Право України. 1999. № 7. С. 58–61.

9. Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime / United Nations Office on Drugs and Crime. New York : UNITED NATIONS, 2008. 112 p. 9. Federal Rules of Evidence, as amended to December 1, 2015. Режим доступу: <https://www.law.cornell.edu/rules/fre>.

10. Бараннік Р. В. Право особи на свободу від самовикриття, викриття членів її сім'ї чи близьких родичів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук / Р. В. Бараннік. Запоріжжя, 2002. 235 с.

11. Белькова О. В. Правовий статус свідка у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук / О. В. Белькова. Х., 2005. 215 с.

12. Маринів В. І. Принцип недоторканості особи та його нормативний зміст // Матеріали науково-практичної конференції “Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України: Проблеми, досвід, перспективи”. 25 червня 1997р., Київ / Упоряд. Ю. М. Грошевий. Харків: Право, 1998. 212 с.

13. Бастрыкин А. И. Взаимодействие советского уголовно-процессуального и международного права / А. И. Бастрыкин. Л.: Издательство Ленинградского ун-та, 1986. 136 с.

14. Ортинський В. Захист свідка у кримінальному провадженні: досвід окремих держав та можливості його реалізації в Україні // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Юридичні науки. 2020. Вип. 7, № 4(28), С. 1–8.

15. Ортинський В., Гузела М. Проблема профілактики кримінальних правопорушень щодо свідка як учасника кримінального процесу: досвід окремих держав та його впровадження в Україні // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Юридичні науки. 2022. Вип. 9, № 3 (35), С. 1–8.

16. Huzela M. V., Guseva O. Y., Popovych M. V., Hryndey L. M., Melnyk O. V. Features of interrogation of minor victims in the pre-trial investigation // Cuestiones Políticas. 2021. Vol. 39, No. 70. P. 485–503.

17. Huzela M., Shulhan I., Shekhavtsov R., Khytra A., Kukos M. Security of the participants in the criminal process: procedural and criminological aspects // Cuestiones Políticas. 2022. Vol. 40, No. 74. P. 29–48.

REFERENCES

1. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* [Criminal Procedure Code of Ukraine]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi>.

2. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy*. [Criminal Code of Ukraine]. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

3. *Zakon Ukrainy “Pro zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u kryminalnomu sudochynstvi”*. [Law of Ukraine “On ensuring the safety of persons participating in criminal proceedings”] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>

4. Makbraid Dzh. (2010). *Yevropeiska konventsiia z prav liudyny ta kryminalnyi protses* [The European Convention on Human Rights and Criminal Procedure] / Dzh. Makbraid ; per. D. Shkroba. K. : K.I.S., 576 p.; *Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950* // *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. No. 32. P. 270.

5. Boiarov V. I. (1990). *Pro deiaki problemy zakhystu okremykh uchasyukiv kryminalnoho sudochynstva* [About some problems of the protection of individual participants in criminal proceedings] / V. I. Boiarov, O. V. Rokhnenko // *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy*. No. 5. P. 35–37.

6. Huzela M. V. (2005). *Pro sutnist bezpeky ta yii zabezpechennia stosovno subiektiv kryminalnoho sudochynstva* [On the essence of security and its provision in relation to subjects of criminal justice] // *Visnyk Lvivskoho Universytetu im. I. Franka (seriia yurydychna)*. Vyp. 41. Lviv, P. 344–350;

7. Dusheiko H. O. (2004) *Problemy pravovoho zabezpechennia bezpeky osib, yaki berut uchast u kryminalnomu sudochynstvi* [Problems of legal security of persons participating in criminal proceedings] / H. O. Dusheiko // *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu*. Zaporizhzhia, No. 2. P. 209–218.

8. Veselskyi V. K. (1990). Pytannia zakhystu osib, yaki maiut informatsiiu pro zlochyntnu diialnist [The issue of protection of persons who have information about criminal activity] / V. K. Veselskyi // Pravo Ukrainy. P. 58–61.
9. Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime / United Nations Office on Drugs and Crime. New York : UNITED NATIONS, 2008. 112 p. 9. Federal Rules of Evidence, as amended to December 1, 2015 .URL: <https://www.law.cornell.edu/rules/fre>.
10. Barannik R. V. (2002). Pravo osoby na svobodu vid samovykryttia, vykryttia chleniv yii simi chy blyzkykh rodychiv u kryminalnomu protsesi Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk [A person's right to freedom from self-incrimination, exposure of his family members or close relatives in the criminal process of Ukraine: diss. ... candidate law of Science] / R. V. Barannik. Zaporizhzhia, 235 p.
11. Belkova O. V. P (2005). ravovyi status svidka u kryminalnomu protsesi Ukrainy: dys. ... kand.. yuryd. Nauk [Legal status of a witness in the criminal process of Ukraine: thesis. ... candidate of law. of Science] / O.V. Belkova. Kh., 215 p.
12. Maryniv V. I. (1998). Pryntsyp nedotorkanosti osoby ta yoho normatyvnyi zmist // Materialy naukovopraktychnoi konferentsii "Teoretychni ta praktychni pytannia realizatsii Konstytutsii Ukrainy: Problemy, dosvid, perspektyvy". 25 chervnia 1997 r., Kyiv [The principle of inviolability of the person and its normative content // Materials of the scientific and practical conference "Theoretical and practical issues of the implementation of the Constitution of Ukraine: Problems, experience, prospects"] / Uporiadnyk Yu. M. Hroshevyi. – Kharkiv: Pravo, 21 p.
13. Bastrykyn A. Y.(1986). Vzaymodeistvye sovetskoho uholovno-protseessualnogo y mezhdunarodnoho prava[Interaction of Soviet criminal procedure and international law] / A. Y. Bastrykyn. – L.: Izdatelstvo Lenynhradskoho un-ta, 36 p.
14. Ortynskiy V. (2020). Zakhyst svidka u kryminalnomu provadzhenni: dosvid okremykh derzhav ta mozhyvosti yoho realizatsii v Ukraini// Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Serii: Yurydychni nauky. Vyp. 7, No. 4(28). P. 1–8.
15. Ortynskiy V., Huzela M. (2022). Problema profilaktyky kryminalnykh pravoporushen shchodo svidka yak uchasyuka kryminalnoho protsesu: dosvid okremykh derzhav ta yoho vprovadzhennia v Ukraini // Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Serii: Yurydychni nauky. 2022. Vyp. 9. No. 3(35). P. 1–8.
16. Huzela M. V., Guseva O. Y., Popovych M. V., Hryndey L. M., Melnyk O. V. (2021). Features of interrogation of minor victims in the pre-trial investigation // Cuestiones Politicas. Vol. 39, № 70. P. 485–503.
17. Huzela M., Shulhan I., Shekhavtsov R., Khytra A., Kukos M. (2022). Security of the rarticipants in the criminal process: procedural and criminological aspects //Cuestiones Politicas. Vol. 40. P. 29–48.

Дата надходження: 17.03.2023 р.

Mykhailo Huzela

Lviv Polytechnic National University,
Institute of Jurisprudence and Psychology
Department of Criminal Law and Procedure
Ph. D., Assoc. Prof.
Mykhailo.V.Huzela@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2254-6990>

WAYS TO SOLVE THE PROBLEM OF PREVENTING CRIMINAL OFFENSES IN RELATION TO INDIVIDUAL PARTICIPANTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN UKRAINE

The article is devoted to ways of solving the problem of prevention of criminal offenses in Ukraine regarding individual participants in criminal proceedings, in particular, witnesses and victims in the context of ensuring their safety in criminal proceedings. Based on the study of foreign experience in solving this problem in criminal proceedings, it was established that the key features of the procedural status of witnesses and victims, which distinguish them from other participants in criminal proceedings, in particular, the suspect, the accused, are the presence, respectively, of a statutory duty or

right to provide independent impartial testimony on the merits of criminal proceedings, as well as the obligation to provide truthful testimony. However, such statutory obligations of the specified participants in criminal proceedings must be confirmed by appropriate guarantees of their safety from the legislator.

Their essence as subjects of the criminal process, who are carriers of evidentiary information, emerges from a theoretical study of the scientific positions of individual scientists regarding the purpose and grounds of protection and ensuring their safety, as well as an analysis of the norms of criminal and criminal procedural legislation in force in Ukraine, which are designed to implement ways prevention of the possibility of committing criminal offenses against the witness and the victim in the context of ensuring their protection and safety in criminal proceedings. An analysis of the positive for Ukraine experience of some foreign states in building a system of protection and ensuring the safety of the mentioned participants in the process in order to prevent criminal offenses against them is also presented.

The use of international experience is invaluable for the urgent need to improve the institution of prevention of criminal offenses against participants in criminal proceedings in Ukraine. After all, today in Ukraine there is an urgent need to develop an effective system of protection and protection of analyzed participants in criminal proceedings, given the lack of a mechanism for implementing the relevant legislation.

Key words: witness; victim; ensuring security and safety in criminal proceedings; prevention of criminal offenses against participants in criminal proceedings.